

1986, 17. února – Výzva mluvčích Charty 77 Martina Palouše, Anny Šabatové a Jana Šterna, Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a místopředsedy Mezinárodní federace pro lidská práva Ladislava Lise vládám ČSSR, Francie, SRN, Nizozemska, Rakouska, Velké Británie a USA k výměně Jiřího Ganse, Petra Hauptmanna, Josefa Römera a Františka Veise odsouzených pro trestný čin vyzvědačství a Waltera Kanií a Jiřího Wolfa za československé občany odsouzené pro vyzvědačství v západních zemích (sdělení VONS č. 505 a dokument Charty 77 č. 5/86).

Vládě Československé socialistické republiky
a vládám Francouzské republiky, Německé spolkové republiky,
Nizozemského království, Rakouské republiky, Spojeného království
Velké Británie a Severního Irska a Spojených států amerických,
a to prostřednictvím velvyslanců těchto států v Československu

V minulých dnech sledovala světová veřejnost výměnu několika osob, vězňených v zemích západní Evropy za vyzvědačství ve prospěch některých států Varšavské smlouvy, za skupinu vězňů ze zemí východní Evropy. Byl mezi nimi i čs. občan Jaroslav Javorský, odsouzený v r. 1977 k 13 letům odnětí svobody pro údajné vyzvědačství.

Tento humánní akt v nás vzbudil naději, že i další čs. občané, kteří jsou odsouzeni k dlouholetým trestům odnětí svobody za vyzvědačství, budou moci být osvobozeni. Myšlenka na takovou výměnu je o to naléhavější, že svou vinu rozhodně popírají a že podle dostupných informací nic nenasvědčuje ani tomu, že by se dopustili vyzvědačství, ani tomu, že by jednali z nízkých pohnutek.

Obracíme se proto na vlády západních zemí, které by mohly nabídnout vězňené vyzvědače k výměně a kterým je navíc nejlépe známo, zda se čs. občané, odsouzení v Československu za vyzvědačství, tohoto trestného činu skutečně dopustili, jakož i na

československá úřední místa: Navrhujeme, aby do další výměny vězňů byli zahrnuti i tito čs. vězni:

Jiří Gans z Českých Budějovic, nar. v r. 1929, odsouzen za údajné vyzvědačství na 15 let, zbývá mu ještě pět a půl roku. Je ve velmi špatném zdravotním stavu, v jeho případě běží o záchranu života.¹

Ing. Petr Hauptmann z Prahy, nar. v r. 1946, odsouzen za údajné vyzvědačství na 10 let, zbývá mu sedm a půl roku.²

Josef Römer z Gottwaldova, nar. v r. 1955, odsouzen za údajné vyzvědačství na 11 let, zbývají mu dva roky.³

František Veis z Prahy, nar. v r. 1932, signatář Charty 77, odsouzen za údajné vyzvědačství na 12 let, zbývá mu ještě více než šest let.⁴

Dále navrhujeme, aby do výměny byli zahrnuti i dva signatáři Charty 77, kteří jsou nespravedlivě vězněni za politické delikty, a to Jiří Wolf, nar. v r. 1952,⁵ a Walter Kania, nar. v r. 1940,⁶ kteří mají strávit ve vězení čtyři, resp. dva a půl roku.

O většině z nich je nám známo, že svého času byli ochotni odejít do ciziny; předpokládáme, že by k tomu byli ochotni i nyní, zároveň s propuštěním z vězení. Podle čs. zákonů by ostatně tento souhlas museli ještě výslovně vyjádřit.

Informace o Chartě 77, r. 9, 1986, č. 3, s. 3–4.

POZNÁMKY

¹ K případu Jiřího Gansa viz sdělení VONS č. 455, dokument č. 458. Jiří Gans byl po svém odsouzení umístěn do NVÚ Valdice, tedy do věznice v nejtěžší III. nápravně výchovné skupině. Pracoval v oddělení výroby skleněné bižuterie. Svě věznění snášel velmi těžce, často se stával terčem šikany kriminálních zločinců. Brzy se začal horšit jeho beztak špatný zdravotní stav, k problémům se zrakem se přidaly pohybové a dýchací obtíže. Od počátku 80. let se vystupňovaly Gansovy zdravotní problémy, postupně přestal být schopen jakéhokoliv pracovního zařazení. Byl umístěn na oddělení přestárých vězňů, kde v podstatě jen vegetativně přežíval. Přesto se i v této době o něj stále zajímala Státní bezpečnost – zhruba v ročních intervalech jej navštěvovali příslušníci jičínského oddělení StB. Gans prodělal několik mozkových mrtvic, v důsledku mozkové arteriosklerózy se

špatně pohyboval, trpěl dnou, progresivním kornatěním tepen. Celkově byl jeho stav označen za předčasné zestárnutí. Gans přestal komunikovat se svým okolím, s nikým si nedopisoval, nikdo jej ve vězení nenavštěvoval. Svoji bezvýchodnou situaci se pokusil řešit sebevraždou. Jeho sestra Hana Šteflová později Necenzurovaným novinám uvedla: „*Krátce po procesu mi bylo sděleno, že ve vězení spáchal sebevraždu. Nechtěla jsem tomu uvěřit, žel napovídala tomu i skutečnost, že balík, který jsem Jirkovi poslala, byl poslán zpět. Od té doby jsem nikdy nedostala zprávu, že je naživu. Napsala jsem na Výbor pro humanitární pomoc, aby mi zjistili, co se vlastně s bratrem stalo, žel s ignoranci jim vlastní, nikdy neodpověděli.*“ DURDIL, Miroslav: Na konci čekala smrt..., *Necenzurované noviny* 3, 1993, č. 5, s. 19, č. 9, s. 31 a č. 12, s. 32. Online dostupné též na <http://www.cibulka.net/nnoviny/nn1993/nn0593/obsah/26.htm> [28. 2. 2014]. Důvodem, proč se Jiří Gans své sestře neozval, by mohlo být i odmítnutí jejího manžela advokáta převzít jeho právní zastupování během vyšetřování. Skutečnost, že se se svou sestrou nikdy nestýkali, potvrzoval i článek „Narozeniny Jiřího Ganse“, který vyšel in: *Informace o Chartě 77*, r. 9, 1986, č. 12, s. 25.

O Gansově případu se pravděpodobně díky Janu Rumlovi, který s Jiřím Gansem pobýval ve věznici v Ruzyni, dozvěděl VONS. V roce 1985 se na jeho podporu rozběhla kampaň. V *Informacích o Chartě 77* byla zveřejněna petice za propuštění Jiřího Ganse z 12. 4. 1985. Tuto petici adresovanou generálnímu prokurátorovi ČSSR Jánu Feješovi podepsalo čtrnáct disidentů – Otta Bednářová, Jiří Gruntorád, Bohumír Hájek, Zbyněk Hejda, Jarmila Johnová, Václav Malý, Lenka Marečková, Dana Němcová, Jan Ruml, Jiří Ruml, František Stárek, Jana Stárková, Anna Šabatová a Petr Uhl. Generálního prokurátora upozorňovali zejména na vážný zdravotní stav odsouzeného a vyjádřili obavu, aby nezemřel. *Informace o Chartě 77*, r. 8, 1985, č. 5, s. 9; též *Listy* 15, 1985, č. 4 (červenec), s. 40–41. V *Listech* vyšel i článek Václava HOKÚVA „Jazzový špión“, který obecně přibližoval jeho případ, ale také pronásledování milovníků jazzu v Československu, *Listy* 15, 1985, č. 6 (prosinec), s. 70.

Jiří Gans byl z vězení propuštěn 12. 9. 1985 na základě zvláštního článku amnestie vyhlášené v květnu 1985, který umožňoval propuštění těžce nemocných vězňů na svobodu, i pokud nesplňovali další dané podmínky. Gansovo propuštění nebylo jeho zastáncům v opozici zprvu známo, proto se jeho jméno objevuje v tomto dokumentu z února 1986. Viz článek „Jiří Gans na svobodě“ in: *Informace o Chartě 77*, r. 9, 1986, č. 7, s. 18.

Po svém propuštění musel být Jiří Gans vzhledem k dalším zdravotním komplikacím ihned hospitalizován v českobudějovické nemocnici. Později se léčil v Léčebně tuberkulózy a respiračních nemocí v Hrudkově. Poslední útočiště našel v Domově důchodců ve Chvalkově. Kromě jeho přátel z Českých Budějovic ho zde několikrát navštívili i signatáři Charty 77 Dana Němcová, Jan Ruml a Jiří Ruml, solidární pomoc získal od

dalších lidí z domova a ze zahraničí. Ve výše zmíněném článku „Narození Jiřího Ganse“ byla uveřejněna jeho adresa a výzva, aby ho pro zlepšení jeho psychického stavu přátelé navštěvovali, nebo mu alespoň psali. VONS se k případu Jiřího Ganse vrátil ještě v roce 1987 v souhrnném sdělení č. 690, dokument č. 693, věnovaném problematice vyzvědačů. Zájem o něj i nadále jevila StB, která na něj na 1. odboru Správy StB v Českých Budějovicích od 1. 10. 1985 vedla i nadále pozorovací svazek reg. č. 16923 pod krycím názvem „Telegram“. Jiří Gans zemřel krátce po listopadové revoluci 16. 1. 1990. K případu Jiřího Ganse viz především článek Petra CAJTHAMLA: Jazzový špion? Českobudějovický hudební nadšenec Jiří Gans v soukolí moci, in: Jaroslav Pažout (ed.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989*. Sborník grantového projektu č. 3, Praha 2009, s. 58–88; dále viz např. DURDIL: Na konci čekala smrt, s. 32; KUBÁT, Petr: Jako špion měl dostat trest smrti, *Mladá fronta Dnes – Jižní Čechy*, 15. 11. 2008, s. 4; TOMEK, Prokop: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných a problematika tzv. vyzvědačů, in: Jaroslav Pažout (ed.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989*. Sborník grantového projektu č. 3, Praha 2009, s. 9–11. Gansovu případu byl věnován díl „Jak komunisté utrápili Jiřího“ televizního cyklu *V zajetí železné opony* (režie Marcel Petrov, 2007), <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10121085020-v-zajeti-zelezne-opony/407235100221039-jak-komuniste-utrapi-li-jiriho> [28. 2. 2014].

- ² K případu Petra Hauptmanna viz sdělení VONS č. 391 a 632, dokumenty č. 394 a 635, a dokument č. 1201.
- ³ K případu Josefa Römera viz dále sdělení VONS č. 186 a 690, dokumenty č. 187 a 693.
- ⁴ K případu Františka Veise viz sdělení VONS č. 12, 35, 37, 48, 52, 1023 a 1051, dokumenty č. 12, 35, 37, 48, 52, 1027 a 1055, a dokumenty č. 1128, 1130 a 1189.
- ⁵ K případu viz dále sdělení VONS č. 339, 343, 351, 356, 542, 590 a 1050, dokumenty č. 340, 346, 354, 359, 545, 593 a 1054.
- ⁶ K případu Waltera Kanií viz sdělení VONS č. 418, 543, 754, 772, 863 a 917, dokumenty č. 419, 546, 757, 775, 867 a 921.